

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 31 mars 1936 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag i Örebro län jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 6 mars 1936 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 154, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva att till nedskrivning av de till torrläggning av Hidinge—Spångakärren i Örebro län den 11 november 1921 och den 19 december 1924 från odlingslånefonden samt den 25 november 1927 och den 4 november 1932 från statens avdikningslånefond beviljade lån ävensom till gäldande av vissa med utredning rörande företaget förenade kostnader må från statens avdikningsanslag anvisas ett statsbidrag av 109,924 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisar utskottet, i den mån därför ej nedan redogöres, till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 320 av herrar *Karlsson, Gottfrid*, och *Åkerberg* samt II: 651 av herr *Pettersson* i Rosta m. fl., vari hemställts, att riksdagen må medgiva, att till nedskrivning av de till torrläggning av Hidinge—Spångakärren i Örebro län den 11 november 1921 och den 19 december 1924 från odlingslånefonden samt den 25 november 1927 och den 4 november 1932 från statens avdikningslånefond beviljade lån ävensom till gäldande av vissa med utredningen rörande företaget förenade kostnader må från statens avdikningsanslag anvisas ett statsbidrag av 225,939 kronor.

Beträffande de skäl, som återopats till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

Den 11 november 1921 anvisade Kungl. Maj:t till torrläggning av viss mark — de s. k. Hidinge—Spångakärren — tillhörande Hesselkulla m. fl. hemman i Vintrosa, Hidinge och Knista socknar av Örebro län dels statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 277,380 kronor och dels lån från odlingslånefonden med 554,770 kronor samt fastställde arbetsplan för företaget. Genom beslut den 15 februari 1923 medgav lantbruksstyrelsen viss ändring i arbetsplanen, i samband varmed de till företaget beviljade statsunderstöden minskades, statsbidraget till 266,180 kronor och lånet till 532,360 kronor.

Den 11 juli 1924 beviljade Kungl. Maj:t till företaget för täckande av vid detsamma uppkommen merkostnad ytterligare lån från odlingslånefonden med 33,610 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t till nytillkomna sökandes andelar i företaget beviljat dels den 19 december 1924 statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 600 kronor och lån från odlingslånefonden med 1,760 kronor, dels ock den 25 november 1927 statsbidrag från statens avdikningsanslag med 1,630 kronor och lån från statens avdikningslånefond med 2,110 kronor.

Sedan riksdagen i skrivelse den 29 maj 1929, nr 224, anmält sitt bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 15 februari 1929, nr 169, därom framlagda förslag, har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1929 till företaget beviljat ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 300,000 kronor och därvid, bland annat, anbefallt statskontoret att av nämnda statsbidrag till odlingslånefonden, såsom inbetalning å till företaget från fonden tidigare beviljade lån, överföra följande belopp, tillhopa 120,370 kronor, nämligen 86,680 kronor å lånet av den 11 november 1921, hela lånet av den 11 juli 1924 å 33,610 kronor samt 80 kronor å lånet av den 19 december 1924, ävensom att å fondens fordran avskrivna kapitaliserade räntor å nämnda belopp, 120,370 kronor, med 11,380 kronor 52 öre.

Slutligen har Kungl. Maj:t den 4 november 1932 till två delägare i företaget, vilka icke ägde del i tidigare beviljade låne- och bidragsbelopp, beviljat bidrag från statens avdikningsanslag med 1,450 kronor och lån från statens avdikningslånefond med 1,460 kronor.

Delägarna i torrläggningsföretaget hava i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse — under åberopande av, bland annat, en av lantbruksingenjören Gösta Kindblom åren 1933—1935 verkställd utredning angående företaget — hemställt, dels att de företaget beviljade lånen måtte nedskrivas till belopp, motsvarande 70 procent av det utav Kindblom vid utredningen beräknade båt-nadsvärdet genom torrläggningen, 285,536 kronor 55 öre, eller till 199,875 kronor 59 öre, dels ock att Kungl. Maj:t ville anvisa medel till bestridande av kostnaderna för den av Kindblom verkställda utredningen med 1,614 kronor. Såsom skäl för framställningen ha delägarna åberopat, att redan erläggandet av de första annuiteterna år 1929 hade visat sig oöverkomligt för åtskilliga delägare, vilkas fastigheter till följd därav måst exekutivt försälgas och därvid inropas av statskontoret. Dittills hade nio fastigheter inom företaget på dylikt sätt övergått i statskontorets ägo. Andra delägare kunde med anlitande av andra sina ekonomiska tillgångar något år erlægga fastställd annuitet, men uppenbart vore, att dessa annuiteter inom en mycket nära framtid skulle leda till ekonomisk ruin.

Torrläggningsföretaget omfattar.

Åker	225.358 hektar
Äng och odlingsmark	630.750 »
Annan duglig mark	94,080 »
	Summa 950.188 hektar.

Företaget är slutfört. Arbetena hava godkänts av lantbruksstyrelsen den 12 oktober 1925.

Kostnaderna för företaget ha enligt av arbetsstyrelsen för företaget år 1928 föredetta räkenskaper uppgått till sammanlagt 923,382 kronor 61 öre. Emellertid hava intressenterna, enligt vad jämväl framgår av nämnda räkenskaper, haft att intill år 1928 vidkännas ytterligare kostnader för företaget å sammanlagt 86,577 kronor 39 öre i form av ränta å på privat väg anskaffade lånemedel för arbetets bedrivande i väntan på att statsunderstöd skulle beviljas. Fördelade å den areal, företaget omfattar, utgöra kostnaderna sålunda över 1,000 kronor för hektar.

Den genom torrläggningen uppkommande markförbättringen beräknades år 1921 — efter det synemännen i samband med sökandet av statsunderstödet förklarar, att den vid syneförrättningen uppskattade båtnaden borde höjas med 10 procent — till omkring 840,000 kronor.

Staten har för företagets utförande sammanlagt beviljat:

i statsbidrag utan återbetalningsskyldighet	kronor	569,860: —
i lån	»	450,930: —
i form av ränteavskrivning	»	11,380: 52

Summa kronor 1,032,170: 52.

Lantbruksstyrelsen har i remissutlåtande förklarar, att den för företaget beräknade båtnaden minskats till följd av uppkomsten utav en i trakten tidigare okänd växtsjukdom, benämnd slumkornssjuka, med i runt tal 219,470 kronor. Vidare hade viss reducering av den beräknade båtnaden av företaget funnits böra vidtagas med hänsyn till att torrläggningen av visst område, Östalöten, icke blivit av den effekt, som beräknats. Av denna anledning hade båtnaden reducerats med i runt tal 48,260 kronor. Beträffande nu ifrågasvarande båtnadsreducering å sammanlagt (219,470 + 48,260 =) 267,730 kronor syntes den del därav böra frånräknas, som hade samband med inträffad konjunkturförsämring. Sagda andel torde kunna uppskattas till ett belopp av sammanlagt omkring 210,000 kronor. Efter avdrag av sistnämnda belopp skulle sålunda den enbart av slumkornssjukans skadegörelse ävensom försvärande odlingsmöjligheter samt delvis otillfredsställande torrläggning betingade båtnadsminskning motsvara ett värde av (267,730 — 210,000 =) 57,730 kronor. Den på de av statskontoret inköpta fastigheterna vilande låneskulden torde uppgå till sammanlagt i runt tal 24,700 kronor. Dessa fastigheters andel i den av slumkornssjuka m. m. föranledda båtnadsminskningen å 57,730 kronor utgjorde i runt tal 1,950 kronor.

Därjämte syntes en nedsättning böra vidtagas av den låneskulden, som åvilade vissa i särskilt hög grad lånebelastade fastigheter. Beträffande för sistberörda särskilt lånebelastade fastigheter ifrågasatt lånereducering hade densamma, under iakttagande av att lånets storlek, beroende på omständigheterna i de olika fallen, begränsats till 350 à 500 kronor för hektar, i föreliggande utredningar beräknats till i runt tal 56,630 kronor. Därav komme på av statskontoret inköpta fastigheter ett belopp av i runt tal 4,100 kronor. Efter frånräkning av sistnämnda belopp skulle nu ifrågasatt begränsning av låneskulden betinga en nedskrivning med (56,630 — 4,100 =) 52,530 kronor av den ifrågasvarande fastigheter åvilande låneskulden.

Nedskrivningen av till företaget beviljade lån torde sålunda böra medgivas

med sammanlagt (55,780 + 52,530 =) 108,310 kronor, varigenom den nuvarande kapitalskulden å sagda lån — varav nu återstode 448,900 kronor — skulle komma att minskas till i runt tal (448,900 — 108,310 =) 340,590 kronor eller — därest för av statskontoret inköpta fastigheter avskrivet lån å 24,700 kronor medräknades — till i runt tal 315,890 kronor.

Departementschefen har i ärendet anfört.

» Av utredningen torde framgå, att båtnaden av ifrågavarande torrläggningsföretag blivit avsevärt mindre än vad vid företagens påbörjande beräknats. Denna båtnadsminskning lär, såsom i ärendet framhållits, bero dels på den allmänna nedgång i jordbrukskonjunkturer och jordvärden, som inträffat efter det arbetsplanen för företaget år 1921 fastställdes, dels ock därpå att vissa av företaget berörda marker drabbats av slumkornssjuka och andra oförutsedda odlingsvårigheter. Till den del båtnadsminskningen hänför sig till sistberörda omständigheter torde med hänsyn till det tryckta ekonomiska läge, vari åtskilliga delägare till följd av torrläggningsföretaget befinna sig, staten böra av billighetsskäl träda hjälpsamt emellan. Såsom lantbruksstyrelsen funnit torde den del av båtnadsminskningen, som är att hänföra enbart till omständigheter av nu ifrågavarande art, kunna skattas till i runt tal 57,730 kronor, därav för fastigheter, som numera blivit å exekutiv auktion av statskontoret inropade, 1,950 kronor. Båtnadsminskningen för övriga fastigheter utgör således i runt tal 55,780 kronor, med vilket belopp lånen följaktligen torde böra nedskrivas. Vad därefter angår den båtnadsminskning, som beror på den allmänna nedgången i jordbrukskonjunkturer och jordvärden, delar jag lantbruksstyrelsens uppfattning angående det principiellt betänkliga i att av statsmedel lämna delägarna ersättning för sådan minskning. Emellertid torde i förevarande fall, såsom lantbruksstyrelsen även framhållit, speciella omständigheter få anses föreligga, vilka göra en viss ytterligare ekonomisk hjälp från statens sida försvarlig. Denna hjälp torde, i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag, böra givas i den formen att för de i särskilt hög grad skuldbelastade fastigheterna lånesumman reduceras till belopp, motsvarande 350 à 500 kronor för hektar, allt efter jordens beskaffenhet och läge. Den lånenedskrivning, som för sådant ändamål erfordras, uppgår enligt lantbruksstyrelsens utlåtande till i runt tal 56,630 kronor. Av nämnda summa belöper 4,100 kronor på de av statskontoret inropade fastigheterna och återstående 52,530 kronor på övriga fastigheter inom företaget. Sammanlagda beloppet av det statsbidrag, som nu torde böra lämnas till företaget för ifrågavarande ändamål, uppgår alltså till 108,310 kronor. För beloppets utlämnande fordras riksdagens medgivande. Beloppet torde böra utgå ur statens avdiktningens anslag och bör icke inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för anslaget användning. Såsom statskontoret uttalat torde det ankomma på Kungl. Maj:t att efter lantbruksstyrelsens hörande fastställa fördelningen av bidraget å de i företaget ingående fastigheterna. Annuiteterna å lånen torde böra från och med år 1936 beräknas å de belopp, vartill lånen komma att nedskrivas.

Vad slutligen angår kostnaderna för de utredningar, som föranletts av ifrågavarande framställning, anser jag skäl tala för, att desamma bestridas av statsmedel. Även detta belopp, 1,614 kronor, torde under enahanda förutsättning som statsbidraget få utgå ur avdiktningens anslag. Sammanlagda medelsanvisningen från detta anslag skulle alltså uppgå till 109,924 kronor.»

Motionärerna anse, att intressenternas framställning bort helt bifallas. De anföra i anslutning därtill.

De till företaget utlämnade statslånen å sammanlagt 450,930 kronor torde för närvarande efter inbetalning av förfallna annuiteter representera en kapitalsskuld av omkring 448,900 kronor. Av sistnämnda belopp belöper cirka 24,700 kronor å de av statskontoret inköpta fastigheterna. För att nedbringa återstående kapitalsskuld (448,900 — 24,700 =) 424,200 kronor till det med framställningen avsedda beloppet 199,875 kronor 59 öre erfordras i runt tal (424,200 — 199,875 =) 224,325 kronor. *Motionärerna* föreslå alltså att sistnämnda belopp anvisas till företaget från statens avdiktningens anslag. Lika med Kungl. Maj:t anse *motionärerna*, att kostnaderna om 1,614 kronor för de utredningar, som föranletts av framställningen, jämväl bestridas av statsmedel.

Utskottet vill på de av departementschefen anförda skäl tillstyrka, att staten lämnar ytterligare bidrag till förevarande torrläggningens företag. Bifall till *motionärernas* framställning skulle innebära, att intressenterna i företaget i större utsträckning än som tillstyrkts av lantbruksstyrelsen erhöle gottgörelse för den del av ifrågavarande båtnadsminskning, som beror på den allmänna nedgången i jordbrukskonjunkturer och jordvärden. Starka principiella skäl torde alltid tala mot att av statsmedel bevilja ersättning för nedgång i fastighetsvärden. Ehuru i detta fall särskilda föreliggande skäl synts motivera ett statsingripande jämväl utöver vanliga grunder, kan utskottet emellertid därvidlag icke tillstyrka ett tillmötesgående av intressenternas önskemål i vidare omfattning än Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet kan alltså icke biträda *motionerna*.

Utskottet.

Under återropande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till förevarande proposition samt med avslag å *motionerna* I: 320 och II: 651, medgiva att till nedskrivning av de till torrläggning av Hidinge—Spångarkärren i Örebro län den 11 november 1921 och den 19 december 1924 från odlingslånefonden samt den 25 november 1927 och den 4 november 1932 från statens avdiktningens lånefond beviljade lån ävensom till gäldande av vissa med utredning rörande företaget förenade kostnader må från statens avdiktningens anslag anvisas ett statsbidrag av 109,924 kronor.

Stockholm den 31 mars 1936.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, August Nilsson, Gabrielsson, von Stoc-kenström, Granath, Fritiof Gustafson, Alfred Andersson* och *Heiding*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Uddenberg, Gustafson* i Ka-senberg, *Andersson* i Löbbo, *Liedberg, Andersson* i Tungelsta, *Pettersson* i Rosta och *Osberg*.

Reservation

av herrar *Uddenberg* och *Pettersson* i Rosta, som ansett, att utskottets yt-rande bort hava följande lydelse:

»Starka betänkligheter kunna alltid, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, resas mot att av statsmedel bevilja ersättning för nedgång i fastighetsvärden. Men då knappast någon i detta torrlägningsföretag inlåtit sig dära i spekulat-ionssyfte utan det skett på tillskyndan av statens egna organ för att i en brydsam tid, då landet led brist på livsförnödenheter, bereda nya odlings-möjligheter, bör effektiv hjälp från statens sida ej åsidosättas enbart av prin-cipiella skäl. Utskottet vill därför på de av departementschefen anförda skäl tillstyrka, att staten lämnar ytterligare bidrag till förevarande torrlägnings-företag. Mot det sätt departementschefen föreslagit att hjälpen skall utgå har utskottet intet att invända, men utskottet finner att kraftigare stöd från statens sida är ofrånkomligt, om det stora flertalet i detta företag skall kunna räddas från ruin. Utskottet föreslår därför att, utöver vad av Kungl. Maj:t före-slagits, ett belopp av 116,015 kronor ställes till förfogande för att ytterligare nedbringa delägarnas skuldsumma.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till förevarande proposition samt motionerna I: 320 och II: 651, medgiva att till nedskrivning av de till torrläggning av Hidinge—Spångakärren i Öre-bro län den 11 november 1921 och den 19 december 1924 från odlingslånefonden samt den 25 november 1927 och den 4 november 1932 från statens avdikningslånefond beviljade lån ävensom till gäldande av vissa med utredning rörande företaget förenade kostnader må från statens avdikningsan-slag anvisas ett statsbidrag av 225,939 kronor.»